

Дубас В. М.,

суддя

Вищого антикорупційного суду

АНТИКОРУПЦІЙНЕ СУДОЧИНСТВО В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ: АНАЛІЗ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ЗМІН

Анотація. Актуальність дослідження зумовлена змінами до деяких положень кримінального процесуального законодавства України, які ухвалено в період введення в Україні воєнного стану і які стосуються судочинства у справах про корупційні кримінальні правопорушення. Актуальність проблематики не зменшується на фоні зростання показників кримінальних правопорушень, учинених в умовах воєнного стану. Метою даного дослідження є аналіз змін до кримінального процесуального закону, їх вплив на стан антикорупційного судочинства та вияв основних негативних тенденцій у цій сфері. Структурний метод використано для опису основних законодавчих змін до Кримінального процесуального кодексу України, прийнятих під час воєнного стану в Україні. Використання системного методу дозволило охарактеризувати поточні межі законодавчих нововведень у їх взаємозв'язку з іншими нормами Кримінального процесуального кодексу України. А формально-правовий метод дав змогу проаналізувати правову сутність нових положення Кримінального процесуального кодексу, спрямованих на боротьбу з корупційними правопорушеннями загалом. У статті обґрунтовано, що реалізація антикорупційної політики – важливий складник політики у сфері боротьби зі злочинністю і гарантування національної безпеки. Проаналізовано низку змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо повноважень прокурора та керівника органу прокуратури, положень про докази і доказування. Розкрито зміст нововведень про строки в кримінальному провадженні, зупинення судового розгляду провадження та процесуальної новели про доступ слідчого, прокурора до змісту кореспонденції, інших персональних даних, що зберігаються в телефонах та комп'ютерах. Виявлено, що зміни до кримінального процесуального закону розширюють повноваження органу державного обвинувачення, що зумовлено воєнним станом і необхідністю швидкого й ефективного судочинства. У статті представлена думка про уповільнення темпів розгляду судових справ щодо корупційних кримінальних правопорушень і зазначено, що дотримання розумних строків розгляду справ навіть в умовах надзвичайного правового режиму є вимогою кримінального процесуального законодавства України. Практична цінність дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані як у правозастосуванні – при складанні процесуальних документів з урахуванням чинного процесуального законодавства, так і в науковій діяльності – при аналізі змін та формуванні нових міркувань щодо вдосконалення антикорупційного процесуального законодавства.

Ключові слова: *корупція, корупційні кримінальні правопорушення, кримінальне провадження, міжнародні стандарти, політика у сфері боротьби зі злочинністю.*

Dubas V. M. Anti-corruption proceedings during military state: analysis of criminal procedural changes

Abstract. The article analyzes the provisions of the criminal procedure legislation of Ukraine, which were adopted during of military state in Ukraine and which relate to proceedings a cases of corruption. Accented that an implementation of anti-corruption policy is one of the components the crime policy and ensuring national security. The urgency of this issue is not diminishing against the background of increasing rates of criminal offenses committed during military state. Were analyzed a number of a corrections to the Procedure Code of Ukraine, which amended a powers of the prosecutor and the head of the prosecutor's office, provisions on evidence and proof, deadlines in criminal proceedings, suspension of proceedings and procedural novels about access of investigators, prosecutors to correspondence and other personal data, stored on phones and computers. It is alleged that the adopted amendments to the Criminal Procedure Code expand the powers of the public prosecutor, due to military state and the need for prompt and efficient proceedings. The article draws attention to the slowdown a consideration of court cases on corruption offenses during military state. Also stated that a compliance of reasonable time limits for the consideration of cases, even in the conditions of extraordinary legal regime, is a requirement of criminal procedural legislation of Ukraine. The structural method was used to describe the main legislative changes to the Criminal Procedure Code of Ukraine adopted during the military state in Ukraine. The use a system method made it possible to characterize a current limits of legislative innovations in their relationship with other norms of the Criminal Procedure Code of

Ukraine. And the formal-legal method allowed the author to analyze a legal essence of the new provisions of the Criminal Procedure Code, which are aimed at fighting corruption offenses in general. The practical significance of this research is due to the significant public interest to the implementation of anti-corruption proceedings, as well as the need to continue to implement effective anti-corruption policy of Ukraine even during the emergency legal state. Author is emphasizes that in the conditions of military state, observance of the rule of law and other general principles of criminal proceedings should remain an invariable canon of criminal procedural activity of the state, in order to ensure a reasonable balance between public and private interests.

Key words: *corruption; corruption criminal offenses; criminal proceedings; international standards; crime policy.*

Вступ. Корупція залишається однією з головних загроз для України навіть в період введеного 24 лютого 2022 року воєнного стану. Як слушно зазначено ученими-криміналістами, «за характером небезпеки її можна порівняти з війною і проникаючи в усі сфери суспільного життя, вона завдає шкоди найважливішим соціальним цінностям як держави в цілому, так і окремих її громадян» [1, с. 135].

Безперечно, що протидія збройній агресії є пріоритетною сферою політики України в сфері національної безпеки та кримінально-правової політики як одного з її напрямів. Адже ціна спротиву вплинула на усі сфери соціально-політичного життя держави. Не оминули ці зміни і сферу кримінального судочинства, оскільки правосуддя, починаючи з 24.02.2022 почало здійснюватися в умовах надзвичайного правового режиму, зокрема й антикорупційне судочинство. Водночас норми, які регламентують здійснення провадження у період особливого правового режиму, до яких належать і провадження щодо кримінальних правопорушень, що вчиняються на території України під час дії воєнного стану, розміщені в різних нормативно-правових актах.

Очевидно, що перед нами постало завдання аналізу положень кримінальних процесуальних норм, що регламентують здійснення антикорупційного судочинства в умовах особливого правового режиму – воєнного стану.

Деякі питання та проблеми кримінального провадження в умовах надзвичайних режимів були предметом наукових пошуків лише фрагментарно. Так, окремі питання висвітлювались в деяких працях, наприклад, Гловюк І.В. та Завтур В.А. [2] в статті «Зміни у кримінальному провадженні від 14 квітня 2022 року» надали хронологічний аналіз змін до КПК, прийнятих під час воєнного стану. Однак, поза увагою авторів залишився аспект

можливого впливу цих змін на правозастосовчу практику. Також ґрунтовним є дослідження Кравчука О.О. [3] у статті «Обшук» мобільних телефонів і комп'ютерів та інші зміни до КПК». Проте автор акцентував увагу лише на одній формі процесуального втручання у приватне спілкування без ухвали слідчого судді. Ґрунтовною є монографія Лазукової О.В. [4] «Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції», в якій розкриті положення кримінального процесуального законодавства на стадії досудового розслідування, однак деякі з уже них не співпадають з чинними змінами до КПК України. Також, проблеми застосування кримінального процесуального законодавства по корупційних кримінальних провадженнях в період воєнного стану, станом на сьогодні, описані лише фрагментарно.

Автор статті зазначає, що проблемні питання антикорупційного судочинства в період воєнного стану чи іншого правового режиму в інших державах в працях іноземних дослідників не досліджувались.

Метою дослідження є аналіз змін до кримінального процесуального закону, їх вплив на стан антикорупційного судочинства та основні тенденції у цій сфері.

Завданням дослідження є здійснити характеристику прийнятих змін до КПК України в умовах воєнного стану, виявити положення, які суттєво звужують реалізацію процесуальних завдань та сформулювати пропозиції щодо покращання стану антикорупційного судочинства в період воєнного стану.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в статті детально проаналізовано зміни до статей КПК України, які, серед інших, регламентують особливості здійснення антикорупційного судочинства в період воєнного

стану. Також проаналізовано вплив змін до КПК України на деякі конституційні права і свободи, які зазнали обмежень під час розгляду справ по корупційних кримінальних правопорушеннях. Зроблено висновки про тенденції антикорупційного судочинства в умовах воєнного стану в Україні та запропоновано ідеї щодо ефективнішого антикорупційного розгляду.

Результати обговорення. Виклики і загрози, які постали перед Україною з початку російського вторгнення в Україну зумовили необхідність екстреної трансформації державної політики у сфері національної безпеки, особливо в частині правової регламентації боротьби зі злочинністю [4, с. 3]. Узятий у попередні роки Україною курс на подолання корупції визначався стійкістю, послідовністю і засвідчив неухильне дотримання раніше узятих Україною міжнародних зобов'язань в цій сфері та високі показники ефективної боротьби з корупцією Національного агенства з питань запобігання корупції (далі – НАЗК), Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ), Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (далі – САП) та Вищого антикорупційного суду (далі – ВАКС).

Поряд з іншими складними геополітичними загрозами, протидія корупції та її злочинним проявам залишається серйозним випробуванням для України і є одним із напрямів сучасної політики в сфері боротьби зі злочинністю. Це викликано тим, що корупція є стримувальним чинником соціально-економічного розвитку України. Як зауважив Голова Верховної Ради України Руслан Стефанчук: «Безперечно, жодна країна не позбавлена впливу корупційних чинників [5, с. 16], однак, протидія корупції – один із викликів для України в побудові правової держави європейського зразка». «Ідется передусім про наш моральний та громадський обов'язок, про нашу волю до змін» – стверджує Міністр внутрішніх справ України Денис Монастирський [6, с. 18].

Автор цього дослідження вважає, що одним із чинників активної міжнародної підтримки України з моменту введення на території України 24.02.2022 воєнного стану, є саме той вектор антикорупційної діяльності України, який дає змогу іноземним партнерам бачити Україну як країну, де панують демократичні

цінності, права людини, свобода слова і волевиявлення, верховенство права. І курс антикорупційного вектора повинен залишатися незмінним навіть у період дії воєнного стану та після його закінчення.

Кримінальне процесуальне судочинство в справах про корупційні кримінальні правопорушення з моменту запровадження воєнного стану зазнало певних змін як суто у процедурному порядку здійснення судочинства, так і законодавчих змін, що вплинули на зміст судових рішень та їх обґрунтованість. Все це відобразилось на застосуванні правових норм в умовах воєнного стану, коли потрібно дотримуватись балансу між основоположними правами людини, серед яких забезпечення життя та здоров'я усіх учасників судочинства, та конституційно-процесуальними принципами верховенства права, забезпечення права на захист, доступ до правосуддя, розумність строків.

З огляду на таке з'явилась потреба термінової адаптації кримінального процесуального законодавства до умов надзвичайного стану. Сьогодні норми, які передбачають здійснення правосуддя в надзвичайних правових режимах, частково врегульовані і розміщуються у розділі IX-1 «Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції» Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), який складається з трьох статей, хоча окремі положення розміщуються у Законі України від 15.04.2014 № 1207-VII «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» [7], Законі України від 12.05.2015 № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану» [8], Законі України від 02.06.2016 № 1402-VIII «Про судочистрий і статус суддів» [9] та інших законодавчих актах.

Варто зауважити, що конституційні права та свободи людини і громадянина, що піддалися обмеженням з огляду на воєнний стан в Україні, одразу ж відобразились на стані антикорупційного судочинства в Україні.

Одним із перших обмеження зазнало право доступу до правосуддя в частині доступу до інформації. На офіційному сайті «Судова влада України» було повідомлення про обмеження

доступу до інформації про стан розгляду справ, список прав, які розглядаються, а також до Єдиного державного реєстру судових рішень [10]. Це було викликано потенційною загрозою життю і здоров'ю суддів, учасників судового процесу, а також задля забезпечення схоронності бази даних ЄДРСР. Згодом можливість користуватись згаданими судовими сервісами було частково відновлено.

У Конституції України закріплено право на доступ до інформації, яке складається з права кожного на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань; право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб на власний розсуд. Проте здійснення цього права не є абсолютним, це право в окремих випадках може бути обмежено задля інтересів національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з певною метою, визначеною в законодавстві, а також для запобігання розголошенню інформації, яка отримана конфіденційно, або ж для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

Як слушно зазначає група учених-правників, у сучасних умовах, які характеризуються збільшенням кількості кібератак та кіберінцидентів, що призводять до фінансових втрат, порушення функціонування інформаційно-телекомунікаційних систем, що впливають на стан

національної безпеки і оборони України, назріла потреба посилення засобів безпеки та надійності інформаційних систем, адекватні сучасним викликам і реаліям, спрямованим на своєчасне виявлення, попередження та нейтралізацію реальних і потенційних кібератак та загрози приватним, корпоративним, національним інтересам [11, с. 1-2]. Очевидно, що в сучасних воєнних реаліях забезпечення кібербезпеки держави у всіх її соціальних сферах, зокрема й у спосіб обмеження права доступу до інформації, є пріоритетним напрямом забезпечення національної безпеки. Відтак зазначене обмеження не позбавило осіб права доступу невідмовно, а лише забезпечує інтереси держави, спрямовані на захист інформації та персональних даних, що буде відновлено за першої безпечної ситуації.

Суттєвого впливу зазнало право особи на приватне життя внаслідок прийнятого 15

березня 2022 Закону № 2137-IX, що набув чинності 22 березня 2022 р., яким внесено зміни до кримінального процесуального закону України, які торкнулись процедури ініціювання та проведення слідчих дій та тимчасового доступу до речей і документів. Також серед цих змін – врегульованість права слідчого та прокурора здійснювати пошук і фіксування комп'ютерної інформації під час обшуку. Додатково впроваджено нову слідчу дію як зняття показань з приладів відеозапису, і ці зміни внесено на постійній основі, а не на лише на час дії воєнного стану в Україні [3].

Варто погодитись з Кравчуком О.О., що протягом періоду дії КПК України з 2012 року юристами-криміналістами неодноразово висловлювалась думка про недостатню законодавчу впорядкованість питання про доступ слідчого, прокурора до змісту кореспонденції, інших персональних даних, що зберігаються в мобільних терміналах систем зв'язку та комп'ютерних системах або їх частинах. І слідчі у своїй практиці, й судова практика застосували різні варіанти статті 168 КПК (санкціонування вилучення телефонів під час обшуку, через накладення арешту на тимчасово вилучене майно, у спосіб призначення експертизи або й через доступ до змісту телефона без спеціального санкціонування) [3]. Це право слідчого, прокурора передбачене статтею 236 КПК України, відповідно до якої, вони можуть долати системи логічного захисту, якщо особа, присутня при обшуку, відмовляється їх відкрити чи зняти (деактивувати) систему логічного захисту або обшук здійснюється за відсутності осіб, зазначених у частині третій цієї статті [3].

Аналіз вищезазначених нововведень свідчить, що розширення процесуальних прав слідчого чи прокурора під час обшуку очевидно є розширенням меж процесуального втручання в право на приватне життя чи володіння особи. Хоча КПК України встановлює умови допустимості такого втручання, очевидно, що законодавець допустив нечітке формулювання «достатні підстави», що при виконанні ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи може призвести до зловживання дискреційними повноваженнями слідчого чи прокурора і визнаватись втручанням в розумінні статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) [13].

Відповідно до рішення ЄСПЛ (далі – Європейський суд) у справі «Surikov v. Ukraine» (рішення 26 січня 2017, заява № 42788, § 71) про встановлення дотримання статті 8 Конвенції, «втручання порушує статтю 8, якщо воно не «встановлено законом», не переслідує одну чи більше легітимну мету, передбачену в параграфі 2, та, крім того, не є «необхідним у демократичному суспільстві» для досягнення цих цілей (див., крім інших, *P. and S. проти Польщі*, вказана вище, § 94, та *M.N. and Others проти Сан-Марино*, № 28005/12, §71, 7 липня 2015). Європейський Суд систематично наголошує у своїй усталеній практиці, що слова «у відповідності до закону» вимагає додаткових заходів не тільки мати підстави в національному законодавстві, але й це законодавство має бути сумісним із верховенством права, тобто бути доступним, передбачуваним, а також мають бути необхідні процедурні гарантії, які надаватимуть адекватний правовий захист проти свавільного застосування відповідного правового положення (див., серед інших, *S. and Harper*, вказана вище, §95, та *M.N. and Others*, вказана вище, §72)» [14].

Автор дослідження вважає, що зазначене розширення процесуальних повноважень прокурора безумовно підвищує ефективність кримінального судочинства по корупційних кримінальних правопорушеннях і реалізацію завдань кримінального провадження. Водночас в умовах запровадженого воєнного стану дотримання верховенства права та інших загальних засад кримінального провадження має залишатися незмінним каноном кримінальної процесуальної діяльності прокуратури, яка здійснює підтримання державного обвинувачення в суді. Також, враховуючи усталену практику Європейського суду, в умовах воєнного стану в Україні та необхідності забезпечення національної безпеки важливо вкрай обережно застосовувати положення цих нововведень задля забезпечення розумного балансу між публічним та приватним інтересом.

Ще одним процесуальним нововведенням стала стаття 245-1 КПК України, яка передбачає зняття показань з технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису. Раніше такі відомості

органи досудового розслідування отримували у відповідь на запит, згідно зі статтею 93 КПК України, чи під час обшуку, реалізуючи тимчасовий доступ до речей і документів, однак часто механізм одержання таких записів викликав сумніви про його законність їх використання як доказів у суді.

Очевидно, що запровадження цієї слідчої дії стало розширенням процесуальних можливостей слідчого, прокурора в здобутті доказів, необхідних для встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження. Слід відзначити, що, відповідно до частини 4 статті 245-1 КПК України, постанова видається слідчим, прокурором і зі змісту цієї статті очевидно, що вона не вимагає вказівки на обґрунтованість і мету такої слідчої дії.

Аналіз даної норми дозволяє зробити висновок про її низьку кореляцію зі статтею 8 Конвенції «Право на повагу до приватного і сімейного життя», визначальною метою якої є «захист від свавільного втручання у приватне та сімейне життя, житло та кореспонденцію» [13]. Хоча в деяких випадках стаття дозволяє втручання, якщо воно відповідає вимогам пункту 2 статті 8, а саме здійснюється згідно із законом. Європейський суд у своїй практиці неодноразово стверджував, «що будь-яке втручання державного органу у право особи на повагу до приватного життя та кореспонденції має здійснюватися у відповідності до закону» [15]. Як вказано у рішенні по справі «Ця вимога не лише вимагає дотримання внутрішнього законодавства, але також стосується якості цього закону, вимагаючи його сумісності з принципом верховенства права. У контексті таємних заходів спостереження або перехоплення повідомлень публічними владами, через відсутність громадського контролю та ризику зловживання владою, національне законодавство має забезпечити захист особи від свавільного втручання в права, передбачені статтею 8 (*Halford v. the United Kingdom*) від 25 червня 1997 року, § 49)» [15].

Права на свободу слова та приватність визнаються основними правами людини, які не суперечать один одному, але є нематеріальними, притаманними кожній людині. Водночас такі права не можуть бути абсолютними і необмеженими. Наше право закінчується там, де починається право іншої людини [16, с. 648].

Отже, у разі санкціонованого втручання в ці права державі необхідно враховувати досягнення справедливого балансу конкуруючих інтересів, аби це не спричинило порушення прав людини навіть задля забезпечення інтересів національної безпеки в умовах воєнного стану в Україні.

Антикорупційне судочинство у період воєнного стану з моменту внесення статті 245-1 до КПК України поки що не стикалось з оцінкою постанови слідчого, прокурора про зняття показань з технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису та інформації та інформації, здобутої внаслідок її виконання, на предмет належності і допустимості, однак очевидно, що судова практика буде позбавлена єдності правових позицій і призведе до дискусії з приводу якості закону як складової принципу верховенства права.

У результаті порушень Конвенції з кожним роком уряд України, з одного боку, стає суб'єктом провадження в Європейському суді, а з іншого боку, змушений виплачувати значні кошти за потерпілих від бездіяльності та неправності актів посадових осіб відповідних державних органів, установ, підприємств та організацій, як це передбачено Законом України від 23.06.2006 р. «Про виконання рішень та застосування судової практики Європейського суду з прав людини» [17]. Зокрема, як було встановлено науковим дослідженням, Європейський суд наразі ухвалив більше 200 рішень, у яких зазначав процесуальні порушення Україною статей 2 і 3 Конвенції щодо її громадян [18, с. 343].

Вивчення міжнародно-правових вимог до належного права на порядок досудового розслідування кримінального провадження під час дії надзвичайного правового режиму дозволяє сформулювати висновок про те, що забезпечення прав людини в національному кримінальному провадженні в умовах війни, надзвичайної ситуації або в районі проведення операції Об'єднаних сил на сході України є важливим вектором розвитку правової політики, однак має базуватися на дотриманні розумного балансу інтересів суспільства і держави, а також ефективному дотриманні прав людини і громадянина в контексті вимог світової спільноти [19, с. 526].

Також антикорупційне судочинство в період воєнного стану стикнулось з проблемою, що потребує нагального вирішення, – уповільнення темпів розгляду судових проваджень. Очевидно, що неприбуття обвинувачених, потерпілих, свідків, захисників, сторони обвинувачення у судові засідання навіть з поважної причини, згідно з статтею 138 КПК України, ставить під обґрунтований сумнів питання про дотримання однієї із засад судочинства – розумності строків. Спроби частково врегулювати цю ситуацію можна прослідкувати шляхом внесення змін до частини 2 статті 336 КПК України [12].

Очевидно, що ця норма діє в умовах воєнного стану. Слушно зазначають Гловюк І.В. та Завтур В.А., що «вочевидь, таке рішення є виправданим, лише якщо іншим способом неможливо забезпечити участь обвинуваченого і немає проблем із якістю інтернет-з'єднання» [2]. Однак, ця норма ефективна лише у разі можливості повідомити обвинуваченого та його захисника про дату, час, місце судового засідання та технічну можливість долучитись до участі в судовому засіданні у режимі відеоконференції.

Також руйнування цивільної та військової інфраструктури України в результаті збройної агресії Російської Федерації призвели не лише до фінансових втрат, а й до психотравмуючих людини наслідків (психотравмивними вважаються події, що загрожують життю, фізичній цілісності людини: контузії, поранення, фізичне травмування; важкі медичні процедури; загибель або смерть близьких людей, побратимів, мирного населення; картини смерті, поранень і людських страждань; суїциди і вбивства тощо). І, згідно з «Керівництвом МПК з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайної ситуації» [20], такі люди та спільноти, що перебувають у зоні підвищеного ризику порушення прав людини визнаються потерпілими, які потребують комплексної реабілітації. Зазначене, очевидно, ставить під сумнів питання про якість даних, наданої суду інформації та послідовності наданих свідчень та встановлення достовірності щодо фактів, які мають значення для розслідування корупційного кримінального провадження. Автори великого оглядового дослідження в сфері кримінальної психології прийшли до висновку, що «задля забезпечення балансу між

реалізацією антикорупційної політики і заходів щодо відновлення психічного здоров'я жертв збройної агресії Російської Федерації оскільки такі негативні емоції та відчуття як страх, гнів можуть призвести до психічних, моральних та фізичних страждань й захворювань [21, с. 37].

14 квітня 2022 року були внесені істотні зміни та доповнення до КПК України, що набули чинності з 1 травня 2022 року, серед яких є і положення щодо зупинення досудового розслідування і судового провадження. Так, «призов обвинуваченого для проходження військової служби під час мобілізації в особливий період нині є підставою для зупинення судового провадження до звільнення з військової служби» (частина 1 статті 335 КПК України) [12]. Безперечно, це вплине і на тривалість перебування особи під кримінальним переслідуванням держави до винесення вироку (обвинувального чи виправдувального) чи іншого судового рішення, і на дотримання пункту 1 статті 6 та статті 13 Конвенції у зв'язку з «надмірною тривалістю кримінальних проваджень та відсутністю у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту» [13].

Особливої актуальності та необхідності процесуального реагування на дотримання принципу розумності строків кримінального провадження набуло в зв'язку з ухваленням Європейським судом 24 лютого 2022 року остаточного рішення у справі «Романов та інші проти України (заява № 5159/21 та 2 та інші заяви)» [22]. У цій справі Європейський суд констатував «порушення пункту 1 статті 6 та статті 13 Конвенції у зв'язку з надмірною тривалістю кримінальних проваджень та відсутністю у національному законодавстві ефективного юридичного захисту» [22]. А відповідно до пункту 1 статті 46 Конвенції ці положення є обов'язковими для виконання.

Вищезазначене свідчить про те, що питання дотримання в антикорупційному судочинстві процесуального принципу про розумність строків ставатиме гострішим з кожним місяцем спротиву України військовій агресії Російської Федерації.

Висновки. Прийняття комплексу змін та доповнень до КПК України, спрямованих на врегулювання порядку здійснення досудового розслідування в нових воєнних умовах відсічі

і стримування збройної агресії з боку Російської Федерації, безперечно, мало позитивну мету і забезпечило низку важливих результатів. Хоча ці зміни і мають ознаки обмеження кримінальних процесуальних гарантій прав людини у кримінальному процесі та певні ознаки спрощення порядку кримінального процесуального судочинства, це є цілком допустимим в умовах воєнного стану. Проте поспішність законодавчих змін і доповнень призвела до певної фрагментарності й неповноти механізму правового регулювання, до порушення правової цілісності окремих кримінальних процесуальних інститутів, що в зв'язку з порушенням принципу якості закону може призвести до відсутності єдності правових позицій, зокрема й в антикорупційному судочинстві.

У дослідженні автор зробив такі висновки про стан антикорупційного судочинства в період воєнного стану: 1) внесені зміни до КПК України суттєво розширюють повноваження прокурора при прийнятті процесуальних рішень, але важливо щоб в цих процесуальних документах була належним чином обґрунтована така необхідність якщо слідчий суддя об'єктивно позбавлений можливості постановити ухвалу; 2) уповільнення темпів розгляду корупційних кримінальних правопорушень зумовлено двома групами факторів, такими як неможливість обвинуваченого / сторони захисту брати участь в судових засіданнях, а також зупинення судового засідання в зв'язку з оголошенням повітряної тривоги. Інші фактори процесуального характеру: зупинення судового розгляду справи в зв'язку з призовом обвинуваченого на службу (при цьому строки давності притягнення до кримінальної відповідальності не зупиняються), знищення процесуальних документів (доказів) за результатами проведення негласних слідчих (розшукових) дій, що було обумовлено необхідністю в зв'язку з військовим вторгненням росії в Україну. Саме цей фактор уповільнення темпів судового розгляду, який виник в зв'язку зі змінами до КПК України в період воєнного стану є перспективним напрямом подальших наукових пошуків задля розв'язання важливої наукової проблеми.

Автор статті прогнозує, що з уповільнення темпів судового розгляду корупційних кримінальних правопорушень – це не стабільна

тенденція, а ситуація, яка буде вирішена оптимізацією судового розгляду способом активізації (подання письмових заперечень, доказів, пояснень тощо). Також практика самостійного

прийняття окремих процесуальних рішень прокурорами буде активно зменшуватись по мірі не доведеності неможливості слідчим суддею здійснити розгляд клопотання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Unconstitutionality of criminal liability for filing inaccurate information in Ukraine: Critical legal analyses / A. Vozniuk et al. *Questiones Politicas*. 2021. Vol. 39, No. 69. P. 133–145.
2. Гловюк І., Завтур В. Зміни у кримінальному провадженні від 14 квітня 2022 року. *Юридична практика*. URL: <https://pravo.ua/zminy-u-kriminalnomu-provazhenni-vid-14-kvitnia-2022-roku/> (дата звернення: 01.11.2022).
3. Кравчук О. О. «Обшук» мобільних телефонів і комп'ютерів та інші зміни до КПК. *Офіційний сайт Вищого антикорупційного суду*. URL: <https://first.vaks.gov.ua/publications/37254/> (дата звернення: 02.11.2022).
4. Лазукова О. В. Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції : монографія. Харків : Право, 2018. 278 с.
5. Стефанчук Р. О. Привітання учасників конференції. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі*: матеріали VI Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Київ, 9–10 груд. 2021 р.). Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2021. С. 16–17.
6. Монастирський Д. А. Привітання учасників конференції. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі*: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 9–10 груд. 2021 р.). Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2021. С. 18–19.
7. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 р. № 1207-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text> (дата звернення: 01.11.2022).
8. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 01.11.2022).
9. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 01.11.2022).
10. Офіційний інтернет ресурс «Судова влада». URL: <https://court.gov.ua/fair/> (дата звернення: 03.11.2022).
11. International practice of legal support of cyber security of the country / T. Sozanskyu et al. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues Research Article*. 2020. Vol. 23, No. 2. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3597> (дата звернення: 03.11.2022).
12. Кримінальний процесуальний кодекс України: офіц. текст 13.04.2012р. №4651-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 01.11.2022).
13. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004?lang=uk#Text (дата звернення 03.11.2022).
14. Case of Surikov v. Ukraine (Application no. 42788/06): Judgment of the European Court of Human Rights of 26 January 2017. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-170462> (дата звернення: 03.11.2022).
15. Case of Halford v. The United Kingdom (Application no. 20605/92): Judgment of the European Court of Human Rights of 25 June 1997. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-58039> (дата звернення: 03.11.2022).
16. Confidential information and the right to freedom of speech / S. Bevez. *International Journal of Criminology and Sociology*. 2021. Vol. 10. P. 648–651 (дата звернення: 02.11.2022).
17. Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text> (дата звернення 02.11.2022)
18. Peculiarities of realization of the international mechanism for the protection of the rights of victims of armed conflict in the East of Ukraine / Kolb A.G. et al. *Cuestiones Politicas*. 2021. Vol. 39, No. 71. P. 334–349.
19. International standards for criminal proceedings in emergency legal regimes / H. Teteriatnyk et al. *Cuestiones Politicas*. 2022. Vol. 40, No. 72. P. 509–530.
20. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи : навч. посіб. / за заг. редакцією Л. Царенко. Київ, 2018. Том 2. 240 с.
21. Mudrak I., Hloviuk I., Murzanovska A., Voloshyna V. Physiological and psychological condition of victim of criminal offense in Ukraine. *Amazonia Investiga*. 2019. Vol. 8, No. 19. P. 34–42.
22. Справа «Романов проти України» (Заява № 76273/11, Рішення від 28 травня 2020 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_f10#Text (дата звернення 03.11.2022)